

**ÁLTALÁNOS IDŐSZAKI
ERDŐGAZDASÁGI ÖSSZEIRÁS
IDŐSZERŰSÉGE ÉS
LEHETŐSÉGEI**

*L'ACTUALITE ET LES POSSIBILITÉS, EN HONGRIE,
D'ENQUÊTES GÉNÉRALES PÉRIODIQUES SUR LES
EXPLOITATIONS FORESTIÈRES*

IRTA:

DR FÖLDVÁRY LÁSZLÓ

M. KIR. FŐERDŐMÉRŐK

Nagy Zs
10

BUDAPEST, 1941

HORNÝÁNSZKY VIKTOR R.-T. NYOMDAI MŰINTÉZET, BUDAPEST

ÁLTALÁNOS IDŐSZAKI ERDŐGAZDASÁGI ÖSSZEIRÁS IDŐSZERŰSÉGE ÉS LEHETŐSÉGEI

*L'ACTUALITE ET LES POSSIBILITÉS, EN HONGRIE,
D'ENQUÊTES GÉNÉRALES PÉRIODIQUES SUR LES
EXPLOITATIONS FORESTIÈRES*

IRTA:

DR FÖLDVÁRY LÁSZLÓ

M. KIR. FŐERDŐMÉRNÖK

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2021

KÜLÖNLNYOMAT
A MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE
1941. ÉVI 5. SZÁMÁBÓL

Országos Erdészeti Egyesület
Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár

Leltári szám: 1467 / 2021

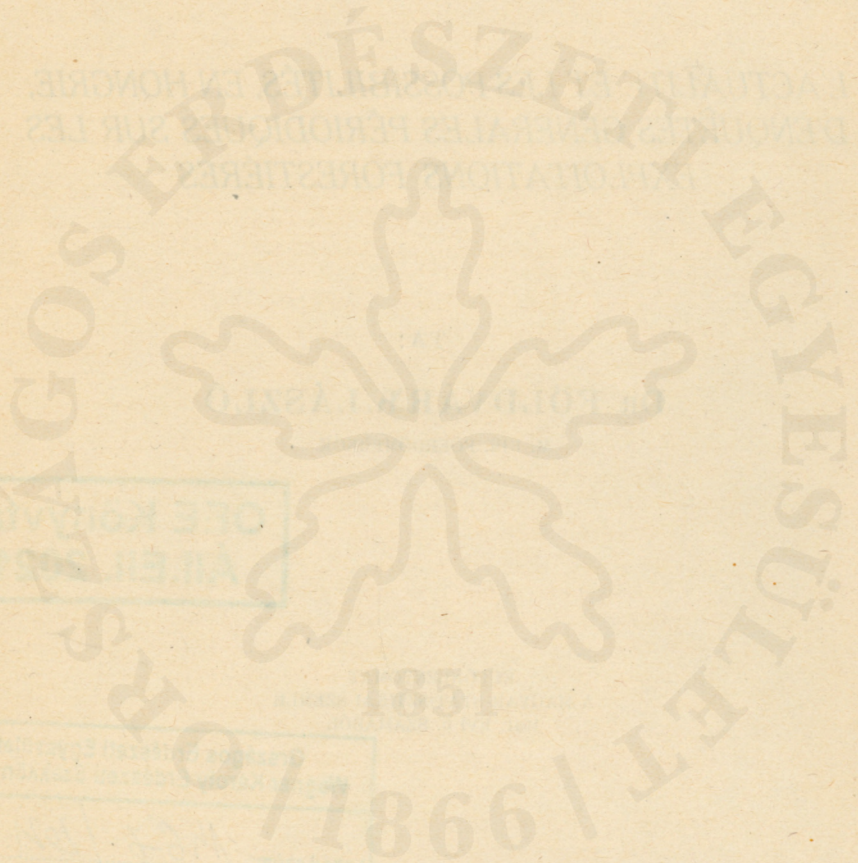
Opport szám: J

Leltári jelzet: S III IV

BUDAPEST, 1941

HORNYÁNSZKY VIKTOR R.-T. NYOMDAI MŰINTÉZET, BUDAPEST

ALFALMASI IDŐSZAKI
ÉRDEKALAPAI ÖSSZEFASSZÁS
IDŐSZAKI ÉS
LEHETŐSÉGEI

Felelős kiadó: Dr Földvály László.

97.950. — Hornyánszky V. R.-T., Budapest. — Felelős: Nemes Lajos műsz. igazgató.

RÉSUMÉ.

Il y a longtemps qu'on insiste chez nous sur la nécessité de faire une enquête générale sur les exploitations forestières. L'idée s'est mise au premier plan depuis l'application de la nouvelle loi forestière, la loi IV de 1935, qui créait plusieurs nouvelles catégories, de l'état desquelles on ne pourrait se rendre compte que par une enquête générale.

L'enquête est nécessaire pour cette raison aussi que la superficie forestière ayant triplé par suite de l'agrandissement du territoire national, la politique sylvicole a besoin de connaître l'état des forêts des régions recouvrées, forêts fort mal-traitées par les Etats successeurs qui, procédant à des coupes irraisonnables, avaient bouleversé l'équilibre forestier du bassin des Carpathes.

A l'heure actuelle, on projette pour 1942 une enquête générale sur les forêts.

Cette enquête aurait pour objet l'étendue et le sol des forêts; l'effectif des arbres, par espèces; les forêts mixtes (âge, densité, proportions et modes de mélanges); les principes d'exploitation (mode d'exploitation, révolutions, etc.); l'outillage des exploitations forestières; la production (exploitation principale, préalable, secondaire), suivant les produits et les profits; le personnel forestier, y compris les ouvriers; les besoins en main d'oeuvre; le nombre des heures de travail effectuées; les charges (charges sociales, charges patronales, etc.).

La Hongrie de Trianon avait des exploitations sylvicoles peu considérables, situées en plaine et aux confins de montagnes. C'est pourquoi on n'y avait pas besoin d'employés forestiers possédant une instruction technique du degré moyen, de sorte que nous n'avons, comme personnel sylvicole, que des ingénieurs forestiers et des gardes forestiers.

Pour répondre à une partie des questions de l'enquête projetée, et surtout à celles concernant le sol et l'effectif des arbres, il faudra des connaissances spéciales. Mais dans le personnel forestier de l'Etat, seuls les ingénieurs forestiers possèdent de telles connaissances.

De nos forêts, environ 16% appartiennent au fisc et 33% sont confiés à la gestion de l'Etat; ainsi donc, pour 49% des forêts, les réponses à l'enquête pourront être faites par les ingénieurs forestiers de l'Etat. Il y a encore 31% de forêts pour lesquelles la besogne pourra également être faite par les techniciens y employés (26% de forêts de domaines, gérées par des ingénieurs forestiers, et 5% d'autres exploitations sylvicoles ayant, d'après la loi IV de 1935, des conseillers techniques pris parmi des ingénieurs forestiers diplômés).

Pour les autres forêts, représentant 20%, et qui sont en général si petites qu'on n'y a jamais fait de plan d'exploitation, l'enquête devra enregistrer sur place l'effectif des arbres. Or, cette besogne ne pourrait pas être faite par les 400 ingénieurs forestiers de l'Etat, surchargés de travail du fait de l'agrandissement du territoire.

Voilà pourquoi nous proposons qu'on fasse aussi appel aux autres ingénieurs forestiers (employés par des domaines ou exerçant une profession libérale), y compris les retraités. Ces personnes (qui sont 600), pourraient être employées à l'enquête comme commissaires, en vertu de la loi sur la Défense nationale; il faudrait que chacune en ait un secteur pour y enregistrer, contre une certaine rétribution, les exploitations forestières qui n'ont pas d'ingénieur forestier.

L'enquête devrait porter, pour l'étendue et le sol, ainsi que pour l'effectif et l'état des arbres, sur toutes les forêts, et pour les autres questions, sur toutes les exploitations forestières. Les unités prises pour base devraient être identiques aux unités sylvicoles. Il faudrait considérer comme exploitation forestière chaque forêt gérée d'après un plan d'exploitation, et chaque propriété où la sylviculture prédomine. Il faudrait aussi se rendre compte des forêts non exploitées et des exploitations (agricoles etc.) auxquelles elles appartiennent.

Les enquêteurs auraient, comme sources d'informations, les plans d'exploitation forestière approuvés par les autorités. Là où il n'y a pas de tels

plans, ils devraient consulter les autorisations accordées pour couper des arbres, ou à défaut d'autorisations de cette sorte, les enquêtes faites en vue du Registre forestier. Sur l'état des forêts, ils se renseigneront sur place.

La direction et le contrôle de l'enquête devraient être confiés aux services forestiers des trois degrés et à la Statistique de l'Etat; le dépouillement des chiffres, à une administration centrale.

En fixant la date de l'enquête, il conviendra de tenir compte des changements saisonniers si importants dans la sylviculture. D'après la présente étude, elle devrait être faite le 1er juillet, date séparant deux années sylvicoles.

Az időszerűség.

Az 1936-ban Budapesten megtartott II. nemzetközi erdőgazdasági kongresszuson szót emeltem az általános időszakos erdőgazdasági összeírás fontossága mellett.¹⁾

Kifejtettem, hogy ez a felvétel az erdőgazdaságok ingó és ingatlan vagyonának s üzemének, valamint az erdőnek, mint nemzeti vagyonnak s közszükségleti cikkeknek termelő tőkének megismerésére nélkülözhetetlen. Kiterjeszkedik az erdőgazdaságok területére, talaj- és faállományviszonyaira, gazdasági alapelveire és berendezésére, üzemi felszerelésére és munkálataira, szükségleteire, termelésére, termékeire és hasznvételeire, személyzeti és munkásviszonyaira, munkaerőszükségletére, szociális, kegyúri és egyéb terheire, egyszóval mindenre, ami az erdőgazdaság lényegét és életét teszi.

Teljességével és az erdőgazdaságok összes számottevő ismervére és életmegnyilvánulására kiterjedő alaptulajdonságánál fogva minden további erdészeti statisztikának biztos alapját s egyben kiindulópontját adja meg, amelyre a gyakoribb, vagy állandó észlelést kívánó erdészeti jelenségek (fatermelés, erdőkárok stb.) folyamatos megfigyelésekor nyugodt biztonsággal épí-

¹⁾ *Földvály L. dr.*: „Általános időszakos erdőgazdaságstatisztikai felvétel.“ Megj. a Kongresszusi Kiadványok II. kötet 120—128. oldalakon.

teni lehet. Az erdőgazdaságnak egy adott időpontban olyan keresztmetszetét adja meg, mint a népszámlálás a nemzeti társadalomét s éppen úgy, mint amaz, ez sem helyettesíthető semmiféle más statisztikai megoldással.

Erdészeti statisztikánk mindezeideig a folyamatos nyilvántartás rendszerén épült fel. Ennek jellemző alakja a legfontosabb erdészeti nyilvántartás: az erdők törzskönyve. Első felfektetése a tényleges helyszíni állapottal nagyjából azonosított földadókataszteri adatok alapján az 1880-as években történt s azóta keresztül vezetik rajta a hatósági rendelkezésen alapuló, avagy egyébként beállott s a hatóság tudomására jutott erdőterületváltozásokat s ezeket külön naplószerűen is elkönyvelve, a naplónak időközi (évvégi) lezárásával alapítják meg az időről-időre változó erdőterületállományt.

Ez a nyilvántartás — nem kell külön kiemelnem — terhelt minden folyamatos nyilvántartás hátrányaival. Jósága attól függ, hogy milyen rugalmasan, mennyire szorosan idomul az élet változásaihoz. Nyugodt fejlődés idején, ha a kellő közigazgatási szakszemélyzet is rendelkezésre áll, még megfelelő lehet. De nyomban messze lemarad a megállás nélkül tovarohanó élettől, amikor nehezebb idők jönnek, amikor a közigazgatási tennivalók tartamos, vagy esetleg csak időleges megsokszorozódása elvonja a munkaerőt nyugodt kerékvágásban gördülő rendes munkájától s kizökkenti megszokott egyenletes bedolgozottságából. Egyszeri zökkenő — a hatóság éberségében féléves, egyéves szünet — elegendő ahhoz, hogy a nyilvántartás az élettől messze s oly mértékben lemaradjon, hogy javítással, foltoztatással, vagyis anélkül, hogy egészen újból össze ne állítsák, helyrehozható többé ne legyen.

Olyan ez, mint a népmozgalmi statisztika segítségével *kiszámított népesség* két népszámlálás között: bizonyos támpontot jelent, de többet aztán semmiesetre sem. De míg az évről-évre így kiszámított népesség

legfeljebb kilenc egymást követő esztendő lélekszámadatának többé-kevésbbé megközelítésére nyújt lehetőséget s e kilenc év előtt és után egy-egy népszámlálás szilárd és biztos záróköve rögzíti a valóság hullámzó népterepéhez, nem engedvén attól messze eltávolodni, addig erdőterületadatunk immár közel 60 év óta ilyen kiszámított terület csupán.

Az 1885-ben először és utoljára országosan egyszerre megállapított, tehát valóban az időszaki összeírás, az álló statisztikai felvétel biztonságos jellegével felvértezett törzskönyvi erdőterületadatokat azóta évről-évre és évtizedről-évtizedre mind mostanig kiszámított adatok követték: az idő múlásával s a kiinduló adattól távolodás során mind több hibaforrással terhelten s mind bizonytalanabb, elágazó, ködbevesző utakon. Pedig a változások szoros nyomkövetésére itt korántsem állt annyi támpont rendelkezésre, mint amennyit az időközi népesség kiszámíthatására a demográfiai adatok jelentenek. Az 1879 :XXXI. t.-c., a törvénytárunkban több mint ötven évig élő jogként helyet foglalt liberális erdőtörvény a „nem feltétlen erdőtalajon álló erdők“ fenntartására semmiféle kötelezettséget sem írt elő, ezeket szabadon lehetett másnemű művelésre átalakítani s az átalakítás megtörténtét be sem kellett jelenteni. Mint ilyenekre, a nem feltétlen erdőtalajon álló erdőkre az erdészeti közigazgatás figyelme 1918-ig nem terjedt ki, az azokban beállott területváltozásokat nem kísérték figyelemmel, erdő voltuk megszüntetését nem vették számba s a törzskönyveken sem vezették át. A törzskönyv s az élet útjai szétváltak, a valóságban kevesebb volt az erdő, mint amennyit a könyv mutatott.

Engedély nélküli erdőirtás, művelési ág változtatás 1918 óta tilos (6201/1918. M. E. sz. r.). Ez a rendelkezés a törzskönyvi nyilvántartás számára új, biztos alapot teremtett s ha nyomban utána, vagy azóta bármikor is megállapították volna egy lerögzített időpontban az erdők kiterjedését, akkor: e felvétel után, eltekintve az önkéntes s be

nem jelentett erdőtelepítésekben eredő kisebb hibaforrástól, — az évről-évre kiszámított erdőterületadat már valóban nagyobb s elfogadhatóbb pontossággal mutatná erdeink kiterjedését. Az úgynevezett törzskönyvi azonosításokkal kísérlet is történt arra, hogy ennek a követelménynek megfeleljenek, sajnos, statisztikailag nem célravezető módszerrel. Pénzügyi nehézségek és személyzethiány miatt nem egyszerre folytatták le országosan, hanem fokozatosan és alkalmanként, községről-községre. E munkálat közel két évtized óta tart s máig sem fejeződött be. Azt a követelményt, hogy egy meghatározott időpontban megismerjük erdeink kiterjedését, ez a módszer nem elégítette ki s ez az egyik fontos oka annak, hogy az általános erdőösszeírás tovább már nem várthat magára.

1935-ben az erdőkre és az erdőgazdaságok minden vonatkozására kiterjedő erdő-törvény lépett hatályba. (1935 : IV. t. c.) Ez a törvény az erdővel kapcsolatos új fogalmaknak, minősítéseknek és megkötéseknek egész sorozatát teremtette meg s mindmáig teljes tájékozatlanságban vagyunk afelől, hogy ezek a fogalmak, minősítések s megkötések külön-külön az erdőknek mekkora hányadára terjednek ki és a valóság talajába átültetve mit is jelentenek? Ennek a megállapíthatása ma, amikor a törvény hatályba lépte után immár a hetedik évet rójuk, sürgősebb, fontosabb s elodázhatatlanabb, mint valaha s ez a második oka annak, hogy egy erdőgazdaságstatisztikai felvételre inkább ma, mint holnap: szükségünk van.

De erdőgazdaságpolitikánk, különösen az ezt gyakorlatilag alkalmazó földművelési kormányzatunk nemcsak erdőterületi vonatkozásban, hanem minden más tekintetben is érzékenyen érezte és hiányolta eddig egy átfogó erdőgazdaságstatisztika hiányát. Kiváltképen az erdők faállományviszonyainak ismerete elengedhetetlenül szükséges egy újszerű s haladott értelemben vett erdőgazdaságpolitika folytatásához. Ebben a vonatkozásban ezidőszert az erdők törzskönyvé-

ből rendelkezünk bizonyos fafajmegoszlásra vonatkozó adatokkal, de ezek nem kellőképp részletezők. A fafajokat három összevont osztályba foglalva: tölgyerdők, egyéb lomb-erdők, fenyvesek csoportja, — különítik el, ezen belül azonban az egyes állományt alkotó fafajok térfoglalása becslésszerű adatoktól eltekintve külön-külön nem ismeretes, de ismeretlen a fafajok elegyes, avagy elegyetlen volta, a különféle elegyek gyakorisága, a sarj-, vagy száleredet, a sűrűségi viszonyok s mindezekon felül, mint legfontosabb tényezők: *a faállományal nem borított erdőterületek kiterjedése és a korosztályok alakulása.*

Mindezek nélkül nem ismerjük erdőségeinkben investált tőkének legfontosabb tényezőjét, a faállománytőkét, azaz a fakészletet, a tényleges és a szabályos fakészlet közötti különbséget, tehát a hiányt, de nem ismerjük az évi fatermést, vagyis a növedéket sem és enélkül teljes bizonytalanságban vagyunk afelől, hogy az engedélyezett fahasználatok az évi fatermessel arányban vannak-e, tehát, hogy a fahasználatokkal csak a termést használjuk-e fel, illetve az erdők túltermelt állapotában fakészlethelyreállítás célzatából igen helyesen ezt sem használjuk ki teljesen, avagy már a tőkéhez is hozzányúlunk és jövő közgazdasági egyensúlyunkat ebben a vonatkozásban súlyosan veszélyeztetve a termelő tőkét semmisítjük-e fokozatosan meg? Látnivaló, hogy a fahasználatok engedélyezésében megfelelő mértéknek felállítása csak ezeknek a tényezőknek teljes ismeretében lehetséges. Ez a harmadik s pedig önmagában is döntő jelentőségű érv az erdőgazdasági összeírás sürgős szükségessége mellett.

Pedig vannak még más és nem kevésbé fontos szempontok is, amelyek e felvétel lehető azonnali megvalósítása mellett szólnak.

Az utódállamok — különösen a románok — által merész fakitermelések formájában folytatott s már a rablógazdálkodás fogalmát érintő erdőgazdálkodás olyan helyzetet teremtett a visszacsatolt területeken, amely

valósággal összekuszálta az erdőgazdálkodás egyensúlyi helyzetét és amely a régi bizonytalanságokhoz olyan újabb ismeretlen tényezőt sorakoztatott, hogy a mai adott helyzet gyökeres statisztikai felderítése nélkül alkalmazott erdőgazdaságpolitikánkat teljes bizonytalanságban lennének kénytelenek az arra rendelt fórumok művelni, illetve irányítani.

De maga a tudomány igényeinek kielégítése sem várthat már tovább magára a szent hitem szerint a már felsorolt jelenségek statisztikai kimunkálása, kapcsolatban erdőgazdaságaink s általában erdőségeink számos más felettébb fontos s máig meg nem világított viszonyainak (alkalmazott üzemmód, vágásforduló, vágásmód, a felújítások módja, üzemi felszerelések, épületek, eszközök és berendezések, személyzet, az erdőgazdaságban felhasznált munka mennyisége, kegyuri és egyéb terhek, az erdőgazdaság keretei között űzött ipar adatai stb.) ugyanakkor történő felvételével korszakalkotóan megtermékenyítő hatással lenne a magyar erdészeti tudományosság és szakirodalom fejlődésére és jövő alakulására.

Hogy mindezekről sincs egyelőre képpünk, annak eredendő oka az is, hogy napjainkig nem folytattak le nálunk általános erdőgazdasági összeírást. A környező országokban pedig már mindenütt volt ilyen felvétel s például Németország annyira előrehaladott ezen a téren, hogy 60 év óta immár hét ízben bonyolította le nagyvonalúnál-nagyvonalúbb felvételeit.

Ne mulasszuk el azonban, hogy az éremnek másik oldalát is meg ne vizsgáljuk.

A lehetőség.

A felvétel szükségessége a leírtakból ám kristálytisztán állhat már előttünk, de kérdés, hogy a szükségességtől a lehetőség mennyire van s hogy a felvételtől megvalósíthatóság szempontjából mit remélhetünk? Mert hasztalan lenne minden legjobb igyekezet és még maga a megtett kísérlet is, ha a kitűzött feladat az erőt haladná és hogyha biztos siker nem kecsgetne a felvétel nyomán.

Már az elmondottakból is kiviláglik, hogy az összeírás kérdőpontjainak legfontosabbjai az erdők talaj- és faállományviszonyait fogják tudakolni. Minősítés termőhelyi osztályok szerint, a faállomány sűrűségi viszonzyszámok megállapítása, a fafajok kiterjedésének lehető pontos felderítése, kapcsolatban az elegyülési mód és az elegyarány jelzőszámok kimutatásával állanak ebben a vonatkozásban az élen. Maga ez a felsorolás élénken szemlélteti a felvétel legnagyobb nehézségeit s mindjárt magyarázatot nyújt arra is, hogy miért halasztódott ez a munkálat nálunk mindmáig el? Feliből-harmadából lefolytatott, a szakszerűségnek és pontosságnak még látszatával sem rendelkező eljárást szaktudományosságunk komolyságában és lelkiismeretességében s délkelet-európai vezetőszerpünknek is tudatában nem engedhetett meg magának. Viszont mindennek meggondolása után azt az egyedül célravezető módszert, hogy a felsorolt jelenségeket minden erdőre nézve az ezeknek a fogalmaknak teljes ismeretével felkészült szakember állapítsa meg, a szakembe-

rek szükséges létszáma nélkül volt lehetőség megtervezni a multban. Szakhierarchiánk középfokú képzettségű szakembert az akkori szükségletnek megfelelően nem ismert, az ennek kifejlesztése terén volt átmeneti kísérlet szót alig érdemel, így éppen az a szakember-gárda hiányzik, amely Németországban ezeknek a felvételeknek legfőbb támasza és letéteményese volt mindenkor.

A jövőre nézve az 1935 : IV. t.-c.-kel átfarmált alerdésképző szakiskolák és a törvényben kimondott alerdész-tartási kötelezettség előnyös változást hozhatnak ebben a vonatkozásban, különösen, ha az alerdészeknek olyan létszámát fogják iskoláink évről-évre életútra bocsátani, hogy megtölthetik derekasan képzett s lelkes szakszeretetre nevelt seregükkel az erdészeti szolgálat minden kisebbigényű őrhelyét.

Ma csak a tudás felső és alsó határán van szakemberünk: az erdőmérnök és az erdőőr. Az utóbbi nagy tömegben ugyan, de a felvételhez szükséges előképzettség nélkül, az előbbi viszont oly kised gárdában sorakozik elő s az erdőgazdaságok oly nagy hányadának éléről hiányzik még biztos irányítást nyújtó keze, hogy az *állami* erdőmérnöki kar kis létszámának is tudatában a felvétel szakszerű lefolytatása ilyen alapokon miként a multban nem volt, úgy ezután sem lesz biztosítható. Adott helyzetünkben a felvétel eredményessége érdekében számításba kell vennünk és elő kell irányoznunk erdőmérnökeink és erdőbirtokosaink részéről olyan személyes áldozatot, amely az erdőmérnökök oldalán tevőleges, az erdőbirtokosokén szenvedőleges közreműködés formájában közszolgálatot vesz igénybe a nem közszolgálatban állóktól is. Mielőtt azonban ennek lehetőségeit ismertetnénk, a fokozatos kirekesztés módszerével meg kell állapítanunk a felvételnek minden olyan ágazatát és munkaterületét, ahol rendkívüli eszközök igénybevétele nélkül is teljes eredmény várható. A korlátolt forgalmú erdőket közel 100%-ban okl. erdőmérnök irányításával rendszeres erdőgazdasági

üzemterv szerint kezelték már az 1879 : XXXI. t.-c. értelmében is. Ezeknek az erdőknek kisebbjei, amelyek saját erdőmérnök alkalmaztatását csekély jövedelmezőségük miatt nem bírták volna el, az 1898 : XIX. t.-c. értelmében állami kezelés alatt állottak. E két törvényes rendelkezés alkalmazásának terjedelme sohasem volt lebecsülendő. Gondoljuk meg csak azt, hogy a rendszeres terv szerinti kezelésre kötelezett erdők 1914-ben a Horvát-Szlavonország nélkül számított integer Magyarország összes erdeinek 64·1%-át tették ki. Ebből a szám szerint véve 8,224.000 kat. hold rendszeres kezelésre kötelezett összes erdőterületből 1,975.200 kat. hold, az összes erdőknek 15·4%-a kincstári, 3,612.600 kat. hold, az összesnek 28·2%-a állami kezelésbe vett, 2,636.200 kat. hold, az összesből 20·5% pedig önállóan alkalmazott erdőmérnök által kezelt erdőterület volt.

Ugyanezek a számadatok a mai Magyarország területére a biztosan ismert kincstári erdőterület kivételével csak bizonyos áthidaló becslés közbeiktatásával állapíthatók meg. Eszerint erdeinknek terület szerint számítva ma mintegy 16%-át teszik a kincstári, 33%-át az állami kezelésbe vett s 26%-át pedig a saját uradalmi erdőtiszt által kezelt korlátolt forgalmú erdők. Ezekhez járul azonban az 1935 : IV. t.-c. által minden 500 kat. holdnál nagyobb magánerdőre is kimondott kötelezettség alapján azoknak a szabadrendelkezésű erdőknek területe, amelyeket már az új törvényes rendelkezés alapján alkalmazott erdőmérnök, vagy erdőmérnök-szaktanácsadó kezel, mert a statisztikai adatszolgáltatás kérdése ezekben is tökéletesen megoldottnak tekinthető. Ilyen erdő becslés szerint az összes erdőknek ma mintegy 5%-át teszi. A felsorolt kategóriák: a kincstári, állami kezelésbe vett, saját erdőtiszt által kezelt és erdőmérnök-szaktanácsadóval ellátott erdők az összes erdőknek ezek szerint együttvéve mintegy 80 %-át képviselvén, mivel ezekben az általános időszaki erdőgazdasági statisztikai felvételek semmi néven nevezendő nehézsége

nincs, e munkálatnak olyan szilárd alapot raknak, amelyre már biztosan építhetünk. Még megoldásra csak a többi 20%-nak kérése vár.

Az 1935 : IV. t.-c. területnagyságra tekintet nélkül minden erdőre általános üzemtervi kötelezettséget írt elő, a gyakorlat azonban éppen a fennálló erdőmérnök-hiány okozta nehézségek miatt az 500 kat. holdnál kisebb magánerdőkben alig érvényesítette ezt a törvényes rendelkezést. Ezekről az erdőkről számításba sem jövő kivételektől eltekintve ma még nincs üzemterv, de szakszerű kezelés alatt sem állanak. Önmagukban hordják a nagy ismeretlenek és a megszokott statisztikai eszközökkel ma még hozzá nem férhető amorf tömegnek kérdőjelét.

Itt lép előtérbe: az összes erdőknek ennél a mintegy 20%-ánál annak szükségessége, hogy a statisztikai felvétel lefolytathatásához bizonyos kényszerrendszabályt vegyünk igénybe. A mintegy 400-as létszámú állami erdőmérnöki kar az 1935:IV. t.-c.-kel kapcsolatos feladatkörnövekedés és átszervezés, nemkevésbé a felszabadult országrészek elhanyagolt erdőségeivel rázúdult munkaáradat következtében úgy túl van már terhelve, hogy a statisztikai felvételnek ráváró irányításán és ellenőrzésén, nemkevésbé a kincstári és az állami kezelésben levő erdőkre nézve az adatszolgáltatói tennivalók ellátásán felül ezzel a felvétellel kapcsolatosan többel már meg nem bízható.

Marad az erdőmérnöki kar többi, mintegy 600-as létszámú része: a nyugdíjasok és azok az erdőmérnökök, akik szabad pályán működnek és akik különféle erdőgazdaságok szolgálatában állanak.

Munkahelyük éppen úgy megoszlik az egész országterületen, mint az állami erdőmérnököké, sőt lakhelyük egy-egy uradalom székhelyén lévén, sokkal inkább az erdőségek között, a helyszín közelében vannak, mint az inkább városokba telepített állami kartársaik.

A gyakorlati megoldás mindezeknek

meggondolása után adva van. Az országot célszerű csoportosításban felvételi biztosi kerületekre kell felosztani s minden kerületben a biztosi tennivalók ellátására egy-egy nem állami szolgálatban álló erdőmérnököt kijelölni.

Ennek a kényszerű megoldásnak szükségessége az elmondottak megfontolása alapján kétségen felül áll, megvalósíthatósága viszont a honvédelmi szolgáltatások igénybevételéről szóló 1939 : II. t.-c.-ben gyökerezik. Ez a megoldás nem is egészen újszerű s hasonlatos ahhoz, amikor a népszámlálásokon a statisztikai törvény alapján igénybeveszik a tanszemélyzet közreműködését. Minden magánszolgálatban álló erdőmérnök az erdőtörvény értelmében közbiztonsági közeg, mint ilyen, erdőtiszti esküt köteles tenni a hatóság kezébe, a közzel tehát éppen úgy, vagy talán még inkább meg van a kapcsolata, mint a tanítószemélyzetnek.

Már a gyakorlati megvalósítás kérdései közé tartozik, hogy a felvételi biztosok fáradságának díjazására az állami költségvetésbe megfelelő összeget állítsanak be, hogy továbbá a megállapított körzetek biztosául lehetőleg olyan egyéneket válasszanak, akiknek állandó lakóhelye a körzet területére esik, nemkevésbé, hogy a körzetek nagyságát célszerűen úgy állapítsák meg, hogy feladatának a kijelölt erdőmérnök a felvétel évében könnyűszerrel megfelelhessen. Az egyéb foglalkozás nélküli s még munkabíró nyugdíjas körzete eszerint nagyobb lehet, az uradalmi erdőmérnöké viszont csak akkora, hogy azt az erdőgazdasági munkákban nyáron beálló szünet ideje alatt végezhesse el.

A felvételi terv és előkészítő munkálat fontos és a kellő időben, jó előre elvégzendő része eszerint a biztosi körzetek kijelölése. Ennek legcélszerűbb megoldási módja az lehet, ha egyszerű ponttérképen feltüntetik az összeíró biztosok munkakörébe tartozó erdő kiterjedését, ugyanezen jelzik a felvételi biztosi megbízatásra tekintetbe jövő szakférfiak lakhelyét, figyelemmel arra is, hogy a jelzés-

ből kiderüljön az a körülmény, miszerint az erdőmérnök nyugdíjas, szabad pályán működik, avagy erdőgazdaság szolgálatában áll. Ezen a kartogrammon a felvételi biztosok személye és körzete a legcélszerűbben s arányosan már könnyűszerrel kijelölhető.

Könnyen felmerülhet az a gondolat, mint ahogy az 1936. évi budapesti nemzetközi erdőgazdasági kongresszuson erre magam is rámutattam, hogy bizonyos előnyök származhatnak abból, ha az általános erdőgazdasági összeírást egy ugyanilyen természetű mezőgazdasági felvétellel kapcsolnók össze. Valóban első látszatra az lenne gondolható, hogy a teljesség követelményének a legkönnyebben és a legbiztosabban így lehet megfelelni, mert ha kivétel nélkül minden ingatlant megfigyelünk, úgy fordulhat elő a legkevésbé, hogy az erdőknek egy része elkerüli a figyelmet és kimarad a felvételtől. Ezzel a felfogással szemben most azt mondhatom, hogy az erdők területének sokirányú nyilvántartása lehetővé teszi, hogy az erdőgazdasági összeírást a siker biztos reményében önállóan is lefolytathassuk. Sőt akkor követnénk el tekintélyes hibát, ha a mezőgazdasági felvétellel összekapcsolás következtében a földadókataszteri minősítést vennők az erdő művelési ág megállapításakor alapul. Tudjuk, az erdőnek van egy jogi és egy pénzügyi minősítése. A jogi minősítést az erdők törzskönyve, a pénzügyit a földadókataszter mutatja s a kettő között számottevő eltérés van. A faállománnyal nem borított, de jogilag erdőnek számító, mert az erdőtörvény szerint újraerdősítés kötelezettségével terhelt irtásterület a földadókataszterben számos esetben nem szerepel az erdők között, pénzügyi érdekből nem is szerepelhet, mert ha tulajdonosa időlegesen bár, de szántónak használja, ezáltal több hasznot húz belőle, mintha erdőgazdaságilag művelné, fizesse is meg érte a szántó utáni magasabb adót. Ezzel szemben, mint jogilag erdő, a terület törzskönyvezve van. Ez csak egy példa a sok hasonló közül (közérdekű erdőtelepítésre kijelölt terület, legelőerdő stb.), de feltétlen alkalmás annak megállá-

pítására, hogy ha a földadókataszteri erdőfogalmat vennők alapul, jelentékeny hibaforrással terhelnők felvételünket s különösen a faállománnyal nem borított, de újraerdősítés, vagy beerdősítés kötelezettsége alatt álló jogilag erdőterületnek olyannyira fontos felderítésében teljes sikertelenség lenne fáradásunk osztályrésze.

Szép számmal vannak olyan területek is, amelyek jogilag már erdők, vagy jogilag már nem erdők, de a törzskönyv még mást mutat. Az előbbieket csoportjába tartoznak az olyan újabb erdősítések korábbi nem-erdőterületen, amelyekről az erdészeti hatóság nem szerzett még tudomást, az utóbbiak közé pedig az 1934 előtti irtások, ha még nem írták le a törzskönyvből területüket. Habár az általános időszaki erdőgazdasági felvétel részletes törzskönyvi azonosítással és helyesbítéssel, hibaigazítással kapcsolatos nem lehet, erre akkor nem lesz sem idő, sem ember, se pénz, — a legkirívóbb esetek feltétlenül felderítődnek az összeírás során és az erdők törzskönyvének helyesbítését, ezáltal a való helyzethez mérföldes léptekkel közeledését fogják maguk után vonni. Gondoljuk meg csak azt, hogy az erdő jellegű faállománnyal borított terület, ha nem volna is erdőként nyilvántartva, a helyszínelést végzőknek nyomban feltűnik, az ilyen területet ugyan nehéz volna véka alá rejteni, az a terepen szinte kiabálva hívja fel magára a figyelmet. Ezzel szemben, ha a helyszínelő a megvizsgálni tervezett törzskönyvezett erdő helyett szántót talál, amely a beszerzett tanúsítványok szerint már emberemlékezet óta nem erdő, akkor a törzskönyv őskori adatát az ellenkező irányban kell helyesbíteni s a területet az erdőgazdasági felvételből és nyilvántartásból is kirekeszteni.

Mindebből kitűnik, hogy az általános erdőgazdasági felvétel mezőgazdasági felvétellel alig kapcsolható össze, sőt egyidejű lefolytatásukból mindkettőre csak kár háramolnék. Ha mégis egymással párhuzamosan bonyolítanók le, egészen külön kellene választani a mezőgazdasági anyagban a mező-

gazdaságilag művelt jogilag erdőterületnek adathalmazát.

A két felvétel egyidejű lebonyolítása által még számottevő költségmegtakarítást sem lehetne elérni. Ez a körülmény önmagától következik abból a megismert nagymértékű eltérésből, amely a két összeírás végrehajtási módja és alapelvei között mutatkozik s amely többek között abban is áll, hogy a két munkálat elejétől-végig külön utakon halad: mások lévén az adatforrásai, számos esetben az adatszolgáltatói, a felvételi biztosai pedig minden esetben. Az elmondottak az erdőgazdasági összeírás önálló megoldásának célszerűbbségét helyezik előtérbe, de még döntőbben hat ebben az irányban az a követelmény, hogy az erdőgazdasági felvételt szakszempontról tovább halasztani már semmiféleképpen sem lehet.

A felvételi terv további általános alapelvei és főbb részletkérdései véleményünk szerint a következők:

Tárgya a területi, talaj- és faállományviszonyok tekintetében kiterjedésre tekintet nélkül minden erdő, a többi kérdőpontra nézve minden erdőgazdaság. *A felvételi egység* mindkét esetben a gazdasági egységgel azonos (pld. üzemtervi terület, ezen belül gazdasági osztály). Ebben a vonatkozásban minden hatóságilag jóváhagyott erdőgazdasági üzemterv szerint kezelt erdőtést önállóan megszervezett erdőgazdaságnak tekintendő. Erdőgazdaságnak kell minősíteni ezenfelül is minden olyan gazdaságot, amelyben uralkodó szerepet tölt be az erdő művelési ág s amelyben a gazdálkodás elsősorban az erdő jövedelmén alapszik. Az erdőgazdasággá meg nem szervezett erdőket annak a gazdaságnak keretei között kell vizsgálat alá venni, amelybe tartoznak. Ebben az esetben is az egy gazdaságba foglalt erdőtések összessége adja a felvételi egységet s figyelmen kívül marad az a körülmény, hogy a gazdaság egy, vagy több község határ között oszlik-e meg?

Bizonyos területi határérték alatti erdőgazdaságokról, illetve másnemű gazdaságok-

nak a területi határértéket el nem érő kiterjedésű erdőterületéről (a határérték célszerűen 10 kat. hold lehet) esetleg községenként felfektetett felvételi lajstromok készülhetnének, az ennél nagyobbakról egyéni felvételi lapok. Szó lehet arról is, hogy a mezőgazdaságot s másnemű gazdaságokat kiegészítő erdőkről kiterjedésre tekintet nélkül általában csak lajstromos felvételi lap adna számot községhatáronként (ekkor a több községhatárra terjedő gazdaság erdeje annak a községnek lajstromára kerülne, ahol a gazdaság székhelye van) s ez a lajstrom kifejezetten csak a talaj- és faállományviszonyokat tudakolná. Ezzel szemben az erdőgazdaságok egyéni felvételi lapon kerülnének összeírásra s ezen a kérdőpontok számos változata elégíthetné ki a sokoldalú igényeket. Arra is kell azonban gondolni, hogy első erdőgazdasági felvételünk ne legyen túlterhelt kérdőpontokkal, mert túlméretezett terv feltétlenül a siker rovására lenne s megbosszulná magát. Egyszerűbb eljárást, önmérsékletet követelnek a kezdetnek, az első úttörésnek nehézségei, de a felvételt végző szakszemélyzetben előreláthatólag mutatkozó hézagok is. Ezzel szemben az is kell hogy szempont legyen, hogy mindabból, ami egyszerűen megvalósítható, semmi se maradjon ki, mert a felvétel nyilván hosszabb időn (célszerűen 10 éven) belül meg nem ismételtető.

Magáról a felvételi lapról és lajstromról készített tervezetet nem iktatom ide, mert ebben a leginkább érvényesülhetnek az egyéni szempontok és elgondolások s így azok beosztása és kérdőpontjai szerény véleményem szerint még széleskörű megvitatás tárgyai kell, hogy legyenek. Mivel az adatok egy része az összes erdőkre, másrésze pedig csak az erdőgazdaságokra fog vonatkozni, a feldogozást a kétféle adatsoportha néve természetesen külön-külön kell majd végrehajtani.

Az összeírás adatforrásai az erdőgazdasági üzemterv szerint kezelt erdők, illetőleg erdőgazdaságok vizsgálatakor, tehát az erdőknek mintegy 80%-ánál az üzemtervek lapjai

lesznek. Az ezekben foglalt faállományadatok, amelyek régebbi, az erdőgazdasági összeírást esetleg több évvel is megelőző állapotot tüntetnek fel, helyszíni vizsgálattal s a nyilvántartás adatainak is felhasználásával a felvétel időpontjára át kell majd számítani.

A még üzemterv nélkül kezelt erdőknek túlnyomó részéről rendelkezésre fog állani a múltban kiadott egy vagy több fahasználati engedély. Ezekről az erdőkről a felvétel alapja a fahasználati engedéllyel kapcsolatos helyszínelésen felvett, a szakhivatal iratárában őrzött statisztikai adatsor lehet, amelyet helyszíni vizsgálattal ugyancsak át kell dolgozni a felvétel időpontjára.

Az olyan erdőkről, amelyekre vonatkozóan sem üzemterv, sem fahasználati engedély nem áll rendelkezésre, — ilyenek leginkább a feltáratlan helyen levő 20 kat. holdnál kisebb magánerdők soraiból kerülnek ki, — a lefolytatott erdőtörzskönyvi azonosítás adatai nyújthatnak támpontokat.

Ahol azonosítás sem volt, — a keleti és erdélyi országrész kivételével már alig van az országban ilyen terület, — ott egyedül az erdőtörzskönyvi, földadókataszteri nyilvántartás és a helyszíni állapotnak felvétele lesz alkalmazható. A felvétel, — ezt talán megállapítani is fölösleges, — ebben sem kell, hogy azt a fogalmat fedje, amelyet a műszaki alapossággal végrehajtott rendszeres üzemtervi felvételek fogalma jelent, aminthogy a fahasználati engedélyek statisztikai adatainak megállapítása végett sem szoktak rendszeres üzemtervi külső munkálatot lefolytatni.

A felvétel ellenőrzésével és irányításával, nemkevésebbé az egyéni felvételi lapok és lajstromok felülvizsgálatával az erdőhivatalok, erdőfelügyelőségek, erdőfelügyelőségi kirendeltségek, erdőigazgatóságok volnának megbízhatók a földművelésügyi minisztérium és a Központi Statisztikai Hivatal legfelsőbb irányítása és ellenőrzése mellett.

A feldolgozás csak központilag végezhető a külső erdészeti szakhivatalok és ható-

ságok nagyfokú túlterheltsége miatt, de a racionális munkabeosztás szempontjából és statisztikai gépek fokozott alkalmazásának bevezethetése végett is. Hogy a feldolgozóközpont a Statisztikai Hivatal, Földművelésügyi Minisztérium, avagy bér munka formájában a Hollerith-művek, vagy más vállalat legyen-e, az már ismét olyan kérdés, amelyben az illetékes fórumok bölcs megfontolása után minden bizonnyal a legmegfelelőbb megoldás fog kialakulni.

A legfontosabb az, hogy magának a felvételnek lefolytatására nézve döntés jöjjön létre s ezt a munkálatot esetleg már az 1942. évre tűzzék ki, továbbá, hogy a végrehajtás előkészületei is a kellő időben megtörténjenek. Ne feledjük, hogy siker csak akkor fogja követni a nem lebecsülhető fáradtsággal végzett munkálatot, ha annak előkészítését és előmunkálatait is a legnagyobb alaposág jellemzi majd. Ha a végrehajtásra már 1942-ben kerülne sor, akkor a folyó évet mindenesetre rá kell szánni a területi adatok tisztázására, különösen a keleti és erdélyi országrészen, nemkevesebbé az adatforrásoknak az irattárakból felkutatására és célszerű csoportosítására, esetleg kivonatolására is úgy, hogy amikor szükséges lesz, minden adat keresés nélkül azonnal kéznél legyen.

A felvétel *közelebbi időpontjának megválasztása* sem jelentéktelen kérdés, mert tekintettel kell itt lenni az erdőgazdaságok üzemében különösen számottevő szezonális változásokra. Az élő fakészlet, a rakodók, raktárak fakészlete, a felújításra váró területek kiterjedése, a faállományok kormegoszlása, sűrűsége, záródása, a folyamatban levő erdőgazdasági munkálatok minősége és terjedelme, az erdei munkások száma stb., az évszakok szerint tetemes változást mutat. A legcélszerűbb lenne a felvételt mindjárt az év elején elkezdni, hogy arra az egész naptári év rendelkezésre álljon. Az erdőgazdasági viszonyok változása, alakulása lassú ütemű, az év elején volt állapot az év folyamán bármikor megállapítható és a felvételi lapon lerögzíthető. Ez a megoldás, — a fel-

vételnek az év elejére kitűzése — azonban célszerűtlen lenne amiatt, mert az erdőgazdasági év a naptári évvel éppen feleződik, az egyik erdőben már túl vannak ekkor az évi fatermelésen, a másikban még előtte s az adatok összege felemás állapotot tüntetne fel. Javasolom ezért, hogy az időpontot július elsejére tegyék, ez síkvidéktől a magashegységekig mindenütt megfelelő határpont két erdőgazdasági év között. Ez a megoldás természetesen nem zárja ki azt, hogy a felvétel ne legyen gazdaságról-gazdaságra haladva fokozatosan akár a következő év júliusáig is folytatható, mert mint említettem, a felvétel időpontjában volt állapotot egy éven belül bármikor meg lehet az erdőgazdaságokban állapítani.

Befejezésül nem mulaszthatom el, hogy rá ne mutassak az általános időszakos erdőgazdasági összeírásnak egy olyan előnyére, amely nemcsak nagyvonalú eredmények formájában a statisztika területén fog érvényesülni, hanem messze kihat az állami erdészeti közigazgatás egész munkamenetére, beosztására és ezáltal működésének eredményességére is. Ennek a közigazgatásnak tevékenységében jelentékeny részt jelentett mindig és foglalt le magának a szisztematikus munkaként állandóan visszatérő statisztikai adatszolgáltatás gondja. Az általános időszakos erdőgazdasági összeírás lefolytatásával ellenben 10 évre elvetjük az adatszolgáltatók nagyobb igénybevételének terhét, valamint a kiterjedtebb felvételek lebonyolításának fáradságát. Az adatszolgáltatók: szakhivatalok, hatóságok, erdőbirtokosok, erdőgazdák, hogyha nem évről-évre, évnegyedről-évnegyedre tudakolunk tőlük egy s más adatokat, hanem hosszabb időre egyszerre bonyolítjuk le kikérdezésüket, nem fognak kellemetlen terhet látni a statisztikai adatszolgáltatásban, az a munka nem fog megszokott rossznak feltűnni előttük, jobban átlátják fontosságát s valóban gonddal fogják megadni a kérdésekre válaszaikat. Ha utána a legközelebbi általános felvételig évről-évre már csak a fatermelési statisztikához kell adatokat szolgáltatniok, ezt is nagyobb

kedvvel és pontosságra törekvéssel fogják megtenni. A szakhivatalok és hatóságok pedig a statisztikai nyilvántartásokra, az évi és évszaki jelentésekre eddig fordított s a jövőben felszabaduló idejüket a passzív adat-szolgáltatás helyett az aktív tevékenységi körben gyümölcsöztethetik.

Könyv

VIII. 31.

5.85

IX. 1

5.35

IX. 6.

6.80

18.00

VIII. 31-ig

HORNÝÁNSZKY VIKTOR R.-T.
nyomdai műintézet
Budapest, Aradi-utca
14.